

ВАРЛАМ ШАЛАМОВ

ПРОКАЖЕНИТЕ

Превод от руски: Александър Талаков, 1994

chitanka.info

В болницата, веднага след края на войната, пред очите ми се разигра още една драма, по-точно нейната развръзка.

Войната беше вдигнала от дъното на живота и бе изкарада на повърхността такива пластове, такива късове от действителността, които винаги и навсякъде са се криели от ярката слънчева светлина. Събитието нямаше нищо общо с криминалните и с подземния свят. Това бе нещо съвсем различно.

По време на бойните действия бяха разрушени лепрозориумите и прокажените се бяха смесили с населението. Тайна или явна война бе това? Химическа или бактериологична?

Болните от проказа лесно се представяха за ранени, за пострадали през войната. Прокажените бягаха заедно с другите хора на изток, връщаха се в истинския, макар и страшен живот, където ги посрещаха като жертви на войната, може би дори като герои.

Прокажените живееха, работеха. Трябваше да свърши войната, за да се сетят за тях лекарите и страшните картотеки на лепрозориумите отново да започнат да се попълват.

Прокажените живееха сред хората, споделяха с тях отстъпленията, настъпленията, радостите или болките от победата. Те се трудеха във фабриките, обработваха земята. Ставаха началници и подчинени. Само войници не ставаха никога — заради осакатените си пръсти, които приличаха на бойни травми, бяха неразличими от тях. Прокажените се представяха именно за инвалиди от войната — единици сред милионите такива.

Сергей Федоренко бил завеждащ склад. Инвалид от войната, той чевръсто се оправял с непослушните си, осакатени пръсти и добре вършел работата си. Очаквала го кариера, партийна книжка, но щом се домогнал до парите, Федоренко започнал да пие, да гуляе, арестували го, осъдили го и той пристигнал в Магадан с един от курсовете на колимските кораби с присъда от десет години по битов член.

Тук Федоренко сменил диагнозата си. Макар в Колима също да имаше предостатъчно инвалиди, например членовредители. Но беше по-изгодно, по-модно, по-незабележимо да се разтвори в морето от измръзвания.

Точно такъв го срещнах в болницата — последствия от измръзване трета-четвърта степен, незарастваща рана, ръце-чукани и чукани-крака.

Федоренко се лекуваше. Лечението беше безрезультатно. Но нали всеки болен се бореше с лечението както можеше, както умееше. След многомесечни трофични язви Федоренко го изписаха и в желанието си да бъде в болницата той стана санитар в хирургическото отделение, което имаше около триста легла. Тази болница беше централна, с хиляда легла само за затворниците. На един от етажите в пристройката бе болницата за волнонаемни.

Стана така, че лекарят, който водеше историята на заболяването на Федоренко, се разболя и вместо него започна да „записва“ доктор Красински — стар военен лекар, почитател на Жул Верн (защо ли?), човек, когото колимският живот не бе отучил да поприказва, да побъбри, да обсъди това-онова.

Преглеждайки Федоренко, Красински останал поразен от нещо — и той не знаел от какво. Тази тревога я помнел от студентските си години. Не, това не било трофична язва, не било резултат на взрив или от брадва. Това било бавно разрушаваща се тъкан. Сърцето на Красински се разтуптяло. Той извикал още веднъж Федоренко и го помъкнал към прозореца, на светло, като внимателно се вглеждал в лицето му и не можел да повярва на очите си. Лепра! Това беше „львско лице“. Човешко лице, приличащо на муциуната на лъв. Красински трескаво запрелиствал учебниците. Взел една голяма игла и на няколко пъти убол едно от многото бели петънца по кожата на Федоренко. Никаква болка! Облян в пот, Красински написал рапорт до началството. Болният Федоренко бил изолиран в отделна стая, а в центъра, в Магадан, били изпратени парченца кожа за биопсия, оттам те заминали за Москва. Отговорът дошъл след около две седмици. Проказа! Красински ходел като герой. Началниците си разменяли писма с цел изписване на наряд за колимския лепрозориум. Той се намираше на един остров, а на двата бряга имаше картечници, насочени към мястото за преминаване на реката. Наряд, трябваше им наряд.

Федоренко не отричаше, че е бил в лепрозориум и че прокажените, забравени от всички, успели да избягат. Едни — да догонват отстъпващите, други — да посрещнат хитлеристите. Също както през целия си живот, Федоренко спокойно чакаше да го изпратят където трябва, ала болницата бе обзета от буря. Цялата болница. И онези, които са били пребивани по време на следствието, с души,

изпепелени от хиляди разпити, със съсипани, измъчени от непосилната работа тела — с присъди от двадесет и пет години плюс пет лишаване от граждански права — присъди, които нямаше как да се преживеят, през които нямаше как да се оцелее, бе невъзможно да останат живи... Всички бяха обзети от ужас, крещяха, проклинаха Федоренко — страхуваха се от проказата.

Това е същият онзи психически феномен, който кара беглеца да отложи грижливо подготвяното бягство, защото през този ден в лагера ще дават тютюн или ще им разрешат да пазаруват в лавката. Колкото лагери — толкова странни примери, лишени от логика.

Например човешкият свян. Какви са границите и размерите му? Хората, чийто живот бе съсипан, бъдещето и миналото — стъпкани, изведнъж се оказват подвластни на някакъв смешен предразсъдък, на някаква глупост, която, кой знае защо, не могат да превъзмогнат, от която кой знае защо не могат да се отърсят. И този внезапно появил се като най-изтънчено човешко чувство свян се помни цял живот като нещо истинско, нещо безкрайно скъпо. Веднъж в болницата на един фелдшер, който все още не беше такъв, а просто „помагаше“, му заповядаха да бърсне жени, един женски етап... За да се позабавлява, началството беше наредило жените да бърснат мъжете, а мъжете — жените. Всеки си прави весело както може. Но мъжът-бръснар започна да моли познатата си сама да извърши този ритуал на „санитарна обработка“ и не искаше да разбере, че всъщност животът му е свършил, че всичко това е забавление за лагерното началство — мръсна пяна в този страшен казан, където се вареше собственият му живот, стегнат в мъртва хватка.

Това човешко, смешно, нежно чувство се проявява у хората внезапно.

В болницата цареше паника. Нали Федоренко беше работил там няколко месеца. Уви, при проказата „продромалният период“ на заболяването, преди появата на външни признания, трае няколко години. Мнителните бяха обречени завинаги да останат с този страх в душите си независимо дали щяха да са свободни, или да си останат арестанти.

В болницата цареше паника. Лекарите трескаво търсеха по телата на болните и на персонала тези нечувствителни бели петънца.

Заедно с лекарската слушалка и чукчето иглата стана задължителен инструмент при първичните прегледи.

Болният Федоренко го довеждаха и събличаха пред фелдшерите, пред лекарите. Близо до него стоеше надзирател с пистолет. Доктор Красински, стиснал огромна показалка, разправяше за проказата, като сочеше ту „львското лице“ на бившия санитар, ту загниващите му пръсти, ту лъскавите петна по гърба му.

Бяха прегледани абсолютно всички обитатели на болницата, волнонаемни и затворници, и изведнъж едно бяло петънце, загубило чувствителността си бяло петънце, бе открито на гърба на Шура Лещчинска, фронтова сестра — понастоящем дежурна в женското отделение. Тя бе пристигнала в болницата насекоро, преди няколко месеца. Нямаше „львско лице“. Беше не по-строга и не по-снизходителна, не по-шумна и не по-непринудена от която и да било медицинска сестра, бивша арестантка.

Затвориха Лещчинска в една от стаите на женското отделение, а парченце от кожата ѝ бе откарано в Магадан, оттам — в Москва — за анализ. И отговорът дойде: проказа!

Дезинфекцията след проказата е сложно нещо. Трябва да се изгори къщата, в която е живял проказеният. Така пише в учебниците. Но да се изгори, да се изчисти с огън цяла една стая от огромната двуетажна сграда, сграда-гигант! Никой не посмя да стори. Също както при дезинфекцията на скъпи кожени връхни дрехи хората рискуват и оставят заразата, запазвайки коженото богатство, символично поръсвайки безценните кожи — понеже в дезинфекционната камера от високата температура ще загинат не само микробите, ще загинат и самите вещи. Началството би си премълчало дори в случай на чума или холера.

Някой бе поел отговорността да не се пали. Стаята, в която бе затворен Федоренко, очакващ придвижително писмо и конвой до лепрозориума, също не я гориха. Просто поляха всичко с фенол и с карбол, поръсиха на няколко пъти.

Веднага се появи ново голямо неудобство, Федоренко и Лещчинска сами заемаха по цяла една стая с няколко легла.

Отговорът и нарядът — наряд за двама — все още ги нямаше, още не бяха пристигнали, колкото и да напомняше началството в ежедневните си, по-точно еженощни телефонограми до Магадан.

Тогава бе преградена част от избеното помещение на болницата и бяха направени две малки килии за арестантите-прокажени. Прехвърлиха Федоренко и Лешчинска там. Под ключ, с постови пред вратата, прокажените бяха оставени да чакат заповедта, наряда за лепрозориума, конвоя.

Федоренко и Лешчинска останали в килиите си едно денонощие, а на другия ден, при смяната, часовите намерили килиите празни.

В болницата настана паника. Всичко в килиите си беше на място — прозорците, вратите.

Красински се досети пръв. Бяха избягали през пода. Якийт Федоренко беше махнал дървените трупи, излязъл в коридора, окрал помещението, където режеха хляба, също и операционната на хирургичното отделение, съbral всички спирт и спиртни разтвори от шкафа, всички „кодеинчета“ и замъкнал плячката си в бърлогата под земята.

Прокажените си харесали едно местенце, направили си ложе, нахвърляли върху него одеяла и дюшещи, оградили се с дървени трупи от света, от конвоя, от болницата, от лепрозориума и живели няколко дни като мъж и жена — струва ми се, цели три дни.

На третия ден копоите-хора и копоите-кучета ги откриха. Аз също бях в тази група, вървях легко превит през високото мазе на болницата. Основите бяха заложени много надълбоко. Разхвърляхме дървените трупи. В дъното, съвсем неподвижни, лежаха голите тела на двамата прокажени. Обезобразените мургави ръце на Федоренко прегръщаха бялото, сякаш излъчваща светлина тяло на Лешчинска. И двамата бяха пияни.

Увиха ги с одеяла и ги занесоха в една от килиите — вече не ги разделяха.

Кой ги беше увил в одеялата, кой бе докосвал тези страшни тела? Специален санитар, когото бяха намерили в болницата и на когото (с разрешение на висшето началство) всеки работен ден се зачиташе за седем. Повече, отколкото при работещите във волфрамовите, калаените и урановите мини. Седем дни за един. Този път членът, по който човекът излежаваше наказанието си, нямаше никакво значение. Бяха намерили един фронтовак, осъден за измена на родината, с присъда двадесет и пет плюс пет, който наивно смяташе, че с

геройството си ще намали присъдата, ще ускори излизането си на свобода.

Затворникът Королков — фронтови лейтенант — дежуреше пред килията денонощно. Дори спеше там, пред вратата. А когато пристигна конвойт от „острова“, Королков го взеха заедно с прокажените, за „прислуга“. Повече нищо не се чу за него, нито за Федоренко, нито за Лещчинска.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.